

УДК 821.82-3.811.340. 355.01(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-10>

ПРИНЦИП «АЙСБЕРГА» В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ПРО ВІЙНУ

PRINCIPLE OF THE «ICEBERG» IN MODERN UKRAINIAN POETRY ABOUT WAR

Вертипорох О.В.,

orcid.org/0000-0001-6488-6945

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри української літератури та компаративістики
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*

В основних твердженнях наукової статті авторка здійснює аналіз актуального літературного прийому в сучасній мілітарній поезії – принципу «айсберга», специфікою котрого є значний пласт підтекстових символічних архетипних матриць у віршах. Сформульовано структуру механізму проникнення читача в неявну думку автора та специфіку використання цього принципу в поезії про війну (підтекст і натяки, емоційна стриманість, прогалини та недомовленості, контраст, багатогранність тощо).

Відзначено, що така творча настанова особливо акцентована в сучасній поезії про війну (С. Жадан, Б. Гуменюк, К. Калитко, М. Кривцов та ін.), оскільки мілітарність, авторефлексія, культурологічна ситуація загалом у сучасному світі знає трансформацій, проявляючись у поезії не тільки безпосередньо, а й символічно, архетипно. Використовуючи методіку архетипного аналізу та симптоматичного читання, здійснено аналіз символічного підтекстового рівня поезій Любові Якимчук, Максима Кривцова, Катерини Бабкіної. Акцентовано на метамодерній стилістиці віршів з різноманітними алюзіями та символами, зі специфічною метафорикою. Відзначено, що така поезія зачіпає глибокі пласти психіки, викликає емпатію, спонукає до рефлексії про війну, розкриває її соціальні та емоційні аспекти.

У висновку визначено, що це складна авторефлексивна поезія, котра потребує ретельного дешифрування, заповнення смислових лакун, розгортання гіпертекстуальності та нових інтерпретаційних підходів. Студія відкриває й ширші перспективи в контексті досліджень сучасного літературного процесу.

Ключові слова: мілітарна поезія, ризоматичний текст, імпліцитний читач, символізм, архетипи, колективне позасвідоме, метамодернізм.

In the provisions of the scientific article, the author analyzes the literary technique in modern militaristic poetry – the principle of "iceberg", the specificity of which is a significant layer of subtextual symbolic archetypal matrices in poems. The structure of the reader's penetration mechanism into the implicit opinion of the author and the specifics of using this principle in war poetry (subtext and hints, emotional restraint, gaps and understatements, contrast, versatility, etc.) are formulated. It was noted that such a creative guideline is especially relevant in modern poetry about the war (S. Zhadan, B. Humeniuk, K. Kalytko, M. Kryvtsov, etc.), since militarism, autoreflexion, creative guidance in general in the modern world undergoes transformations, manifesting itself in poetry not only directly, but also symbolically, archetypically. Using the method of archetypal analysis and symptomatic reading, an analysis of the symbolic subtextual level of the poems of Lyubov Yakymchuk, Maxim Kryvtsov, Kateryna Babkina was carried out. Emphasis is placed on the metamodern style of poems with various allusions and symbols, with specific metaphoricity. It is noted that such poetry affects the deep layers of the psyche, causes empathy, encourages reflection on the war, reveals its social and emotional aspects.

In conclusion, it is determined that this is a complex autoreflexive poetry that requires careful deciphering, filling in semantic gaps, deploying hypertextuality and new interpretive approaches. The studio also opens up broader research perspectives in the context of studies of the modern literary process.

Key words: militaristic poetry, rhizomatic text, implicit reader, symbolism, archetypes, collective unconscious, metamodernism.

Постановка проблеми. Події останніх років, повномасштабне вторгнення, а відтак, зміна та трансформація свідомості, екзистенційні відчуття, апокаліптичні тенденції і разом з тим

метамодерна щира довіра до світу і надії на краще, на оновлення та прогрес людської свідомості, безумовно, вплинули на розвиток сучасної української літератури. Реалії сучасного національного світу змінюють тематично-проблемний та жанрово-стильовий аспекти художніх творів у XXI столітті, як і художню свідомість, культурницьку рецепцію загалом. Мілітарність, авторефлексія, рівень художніх творів у сучасному світі набуває істотно іншого характеру, проявляючись у культурній сфері не тільки безпосередньо, а й символічно, архетипно. На цій хвилі в національній літературі з'являються художні тексти (проза, поезія, нон-фікшн, драматургія), котрі актуалізують творчо-рефлексивну реакцію митців на важливі події сучасного національного світу, а особливо, – російсько-українську («трьохсотлітню і тридцятилітню», як пише О. Забужко) війну [1, с. 38].

Починаючи з 2014 року, в нашому національному письменстві відбувається поступове наростання мілітарної риторики, повернення до реалістичних тенденцій у зображенні актуальної проблематики, сюжетних схем та образів, посилення архетипної символічної основи твору. Уже наприкінці 2015 року і аж до сьогодні з'являються різножанрові твори про війну (художня проза, репортажно-документальна проза, публіцистика, поезія). Можна відзначати, що так розпочався загальний перезапуск соціокультурної моделі в мистецтві, перехід від постмодерністських до нових тенденцій у літературі, кіно, музиці тощо, адже *«про війну не варто говорити тими словами, які вживалися до війни... Обставини зовсім інакші й рівень болючості. Тому писати так, як писалося раніше, просто неможливо»* [2].

У такі складні цивілізаційні переінакшення культурний фронт стає не лише місцем творчої самореалізації та вираженням ідей, але й актуальним інструментом мобілізації, підтримки національної єдності та відстоюванням культурної самобутності.

Поезія стає особливо важливою в такому протистоянні. Поетична творчість не така прямолінійна та однозначна, як звучання сучасних мас-медіа. Сучасне мистецтво слова – це рефлексія, яка саме зараз, під час війни, неймовірно важлива для кожного з нас; це – провіденційне передчуття, передбачення, як у деяких творах сучасних українських поетів, наприклад, «Російський мотив» 2005 року Оксани Забужко чи передбачення повномасштабного вторгнення від Ліни Костенко у вірші «І жах, і кров, і смерть, і відчай,...» 2015 року. Поезія – це голос колективного позасвідомого, котрий оприявнює культурні особливості, універсальні цінності та нюанси світосприйняття, відображає відчуття особистісної та національної самоідентифікації, поцінування свободи.

Висловити свої почуття, виразити емоції колективного пласту психіки, зобразити тригерні переживання та донести важливі етноментальні ідеї як до пересічного українця, так і до всього світу, талановиті письменники можуть за допомогою літературного прийому – так званого принципу «айсберга».

«Якщо письменник добре знає про те, що пише, він може опустити багато з того, що знає, і, якщо він пише правдиво, читач відчує все опущене так само сильно, як і якби автор сказав про це» – Ернест Хемінгуей [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Матеріалом для студії стали наукові розвідки з теорії метамодернізму [4; 5], поетики відкритого твору [6], тексту-ризми [7], методологія архетипного аналізу [8] та методика симптоматичного прочитання [9].

Мета студії – дослідити специфіку принципу «айсберга» та елементи його відображення в сучасній українській мілітарній поезії (Любов Якимчук, Максим Кривцов, Катерина Бабкіна).

Виклад основного матеріалу. Як ми знаємо, уведення в літературу принципу «айсберга», відбулося завдяки американському письменнику та журналісту Ернесту Хемінгуею. Термін «айсберг» походить від образного порівняння з льодовиковими горами, де тільки невелику частину льоду видно над поверхнею води, а більша частина лишається під водою, прихована від погляду. Хемінгуей вважав, що велика частина значення або сенсу може бути прихована або захищена від читача, і він повинен самостійно відгадати чи зрозуміти цю непрямую інфор-

мацію (див. у подальшому розвитку літературознавчої думки поняття «імпліцитний» читач за Р. Ингарденом [6, с.345]). Поетика Ернеста Хемінгуея відзначалася натяками та недомовками. Він зображував лише факти, але за ними легко розумілося складне психологічне життя, внутрішні драми героїв.

Талановиті автори досить часто користуються принципом «айсберга» для втілення прихованих смислів у своїх творах. Цей підхід полягає в зображенні подій таким чином, що на поверхні тексту присутня лише обмежена кількість необхідної інформації для розуміння ідеї твору, тоді як більш значуща і вагома частина прихована в підтексті. Іншими словами, принцип «айсберга» є художнім прийомом, який використовується для створення підтексту і включає в себе систему мовних і композиційних методів, котрі сприяють його втіленню [3]. Принцип «айсберга» дозволяє поетам і прозаїкам створювати глибокі, багатозначні та багаторівневі твори («текст у тексті», текст-ризом), де читач має активно діяти, аналізувати й інтерпретувати те, що залишається під поверхнею. Це створює ефект загадковості, відкриває простір для різноманітних тлумачень і розширює можливості сприйняття твору.

Літературознавці відзначають, що вираження авторського підтексту має стилістичний характер і здійснюється за допомогою асоціацій як самого автора, так і читача.

Механізм проникнення читача в неявну думку автора можна описати за такою структурою:

- 1) первинне сприйняття текстової інформації читачем на рівні буквального значення;
- 2) інтуїтивне припущення читача про наявність прихованого змісту;
- 3) виникнення зацікавленості читача до прихованої думки;
- 4) наявність натяку в тексті на прихований зміст;
- 5) підтвердження здогадок читача через уважне читання та аналізу твору;
- 6) розкриття реального глибинного смислу, який автор утілює;
- 7) збагачення думками та ідеями, які автор помістив «між рядків».

Цей підхід дозволяє авторам передавати складні ідеї, емоції і погляди, які не можуть бути повністю виражені прямим текстом, створює можливість для індивідуального тлумачення, сприяє глибшому розумінню та сприйняттю твору читачем [10, с. 121].

Потрібно також відзначити, що діалог як форма тексту є найбільш ефективним засобом створення підтексту, що добре відповідає меті створення «айсбергових» прихованих смислів. Учасники діалогу, добре знаючи один одного, свідомо або несвідомо можуть пропускати певні зрозумілі для них (але не для читача) смисли. Діалог стимулює читача задуматися та поставити багато питань, на які він, сподівається автор, знайде відповіді під час подальшого уважного читання. У такому разі сам текст діалогу є насиченим різними формами повторів: лексико-синтаксичними, емоційно-оцінними та ситуативними. Завдяки цим композиційним прийомам автор змушує читача повторно і знову аналізувати незакінчені репліки, не просто шукати логічне продовження, але також глибоко аналізувати незакінчену фразу, активізуючи при цьому пласти як індивідуального, так і колективного позасвідомого [3].

Використання принципу «айсберга» в поезії про війну має свої особливості, оскільки цей принцип дозволяє передати глибину трагедії, складність емоцій та страждань, пов'язаних із воєнними подіями. Відзначимо деякі особливості використання цього принципу в поезії про війну:

1. *Підтекст і натяки.* Поети використовують незвичайні метафори, символи та образи, щоб передати глибше значення, яке ховається під поверхнею. Вони можуть використовувати військову термінологію, алегорії або історичні аналогії, які залишаються незрозумілими на перший погляд, але мають потужний підтекст, який відкривається при глибшому розгляді.

2. *Емоційна стриманість.* Поезія про війну, використовуючи принцип «айсберга», може бути емоційно зарядженою, але водночас стриманою у висловах і враженнях. Автори можуть віддавати перевагу мінімалістичному стилю та обмеженому використанню слів, щоб передати безмежність страждань і незрозумілість воєнного досвіду.

3. *Прогалини та недомовленості*. Поети можуть свідомо залишати певні ділянки тексту незавершеними або зазначати прогалини в розповіді, що залишають простір для власного уявлення та розуміння читача. Це може створити почуття незавершеності й підкреслити незрозумілість війни.

4. *Контраст*. Принцип «айсберга» дозволяє створити контраст між тим, що показується поверхнею тексту (очевидні факти, зовнішні події) і тим, що приховано під ним (емоційний стан, внутрішні переживання). Цей контраст може підсилити враження від поезії про війну, викликати почуття напруження та вразливості.

5. *Багатогранність*. Використання принципу «айсберга» дозволяє поетам створювати багатозначні твори, які можуть мати різні інтерпретації і відкривати нові пласти смислу при кожному прочитанні. Це дозволяє поетам висловлювати різні погляди на війну та розглядати різні аспекти цього явища.

Митці при цьому використовують багатозначні символи та метафори, щоб передати складні й болісні аспекти війни. Вони використовують образи та алегорії, щоб зашифрувати глибокий підтекст у своїх віршах, таким чином акцентувавши на важливих архетипних моделях національного буття. Це дозволяє передати емоційне навантаження та розшифрувати повідомлення на різних рівнях [10, с. 123].

Таким чином, використання принципу «айсберга» в поезії про війну допомагає поетам передати складність і багатогранність воєнного досвіду, а також стимулює читача до активних роздумів, рефлексій, що робить поезію про війну надзвичайно потужним засобом вираження почуттів, актуалізацією на рівні «поет-читач» однакової матриці національного колективного позасвідомого.

При цьому слід відзначити, що автори, пишучи поезію про війну за принципом «айсберга», не подають головні ідеї прямолінійно, а змушують читачів задуматися про глибші значення та філософські аспекти конфлікту, а також викликають у людській свідомості питання про справедливість, людську природу, жертвовність та вартісність свободи й миру, таким чином укотре в історії національного письменства звертаючись до колективного позасвідомого, етноментального коду.

Війна, однозначно, має глибокий вплив на психологічні чуття і відчуття, особливо поетів. Хтось із авторів утрачає голос від жахів війни, а хтось навпаки виходить на новий рівень бачення життя й виплескує між рядків усі бурхливі емоції, якими їх сповнює нова воєнна реальність. Серед воєнної лірики є твори, які описують більш ранні події війни, наприклад, вірш «Звідки ти, чорна валко, пташина зграя» Сергія Жадана, й ті, що описують переживання людей після повномасштабного вторгнення, як поезії зі збірки Марисі Нікітюк «Поні Апокаліпсиса», поетичні збірки загиблих на війні Ю. Руфа, М. Кривцова, І. Чернілевського, безвісти зниклого Б. Гуменюка, жіноче обличчя війни в поезіях К. Калитко, Ю. Мусаковської, В. Коваленко Г. Крук, Г. Синьоок та ін. [11].

Прикладом поезії про війну, побудованої за принципом «айсберга», може бути ліричний твір **Любові Якимчук «Від старості...»**. Це документальний вірш зі збірки «Абрикоси Донбасу». У ньому авторка описує реальну історію жителів міста Первомайськ Луганської області: *«Померли дід і баба / В один день померли, / В одну годину, в одну годину. / Люди говорили, що від старості... / Здохла їхня курка, / Їхня коза та собака, / А кішки не було вдома, / І люди говорили, що від старості... / Розвалилась їхня хата, / Сарай став руїною, / І погріб зверху приспало землею. / Люди говорили, що від старості розвалились. / Прийшли їхні діти, / Ховати діда з бабою. / Оля була вагітною, / Сергій був п'яний, / А Соня мала три рочки. / І вони теж померли, / А люди говорили, що від старості... / Холодний вітер / Обірвав жовте листя і поховав під ним / Діда, бабу, Олю, Сергія, Соню, / Які померли від старості»* [12, с. 83].

Як бачимо, вірш простий і лаконічний, містить мінімум словесних засобів вираження авторської рефлексії. Зображення людей, їхнього побуту, господарства та елементи опису природи – це те, що ми можемо назвати видимою частиною «айсберга». За допомогою цих деталей читач має змогу розкрити прихований зміст поезії. Наприклад, мінімалізм художніх засобів

твору можна інтерпретувати як неможливість умістити весь біль і горе війни у багатослівність, тотальне проговорення трагедії. Рядки *“В один день померли, / В одну годину, в одну годину”* є прямим натяком на миттєву смерть героїв від прямого влучання снаряду. *“Оля була вагітною, / Сергій був п’яний, / А Соня мала три рочки. / І вони теж померли...”* – слова, що змушують задуматися про жорстокість війни, яка несе лише невинні смерті як військових, так і цивільних, горе та руйнування. Рефренне повторення фрази *“Люди говорили, що від старості...”* можна розглядати як елемент, що розкриває підтекст вірша: байдужі чи просто налякані люди закривають очі на катастрофічні наслідки війни, ігнорують смерті невинних людей, себто, йдеться про синдром витіснення травми.

У вірші «Від старості...» Любов Якимчук ефективно використовує принцип «айсберга», презентуючи лише частину інформації, яка стає ключем до розуміння підтексту твору. Ця поезія зачіпає глибокі пласти психіки, викликає емпатію, спонукає до рефлексії про війну, не говорячи про неї буквально, розкриває її соціальні та емоційні аспекти.

Схожий контекст маємо й у вірші **Максима Кривцова**: *«Моя голова котиться від посадки до посадки / як перекотиполе / чи м’яч / мої руки відірвані / проростуть фіалками навесні / мої ноги / розтягнуть собаки та коти / моя кров / вифарбує світ у новий червоний / Рантоне людська кров / мої кістки / втягнуться в землю / утворять каркас...»* [13, с. 124]. На початку ліричного твору зображено загибель головного героя. Бачення та авторефлексію автора спрямовано на розрізнення різних частин тіла, а ще – від зовнішнього до внутрішнього (ноги-кров-кістки) як репрезентацію мінімалізму художніх засобів (до речі, як бачимо, відсутні метафори). Поет так вибудовує текст, щоби монструозна сутність війни подавалася спершу як антитеза і протиставлення з елементами мирного стибу життя (*«голова котиться, як перекотиполе / м’яч»*), далі – за посередництвом метафори (*«руки відірвані проростуть фіалками»*); далі без художніх надмірностей (*«мої ноги розтягнуть собаки та коти»*). Так Максим Кривцов поступово наближає до реципієнта усвідомлення трагізму та жаху війни. Насправді ці метафори приховано в тексті, так спрацьовує прийом «айсберга». Така ж тенденція прослідковується тоді, коли поет свідомо акцентує на червоному кольорі як кольорі крові, що разом із вмиранням, згасанням одного життя спровокує народження нового. Цю метафору увиразнює інша: кістки, що згодом утворять каркас. Як кістки – каркас людського тіла, так вони у вірші стають і каркасом, і разом з тим оберегом, української землі. І так виявляється архетипна складова поетичної рефлексії, бо тут не йдеться про загальні речі, а про важливі етноментальні коди.

Або ж у вірші *«Він переїхав у Бучу...»* поет використовує контраст і багатогранність, котрі є ознаками принципу «айсберга», коли описує переїзд молодого чоловіка до Бучі у 2021 році: *«винайняв маленьку квартиру у цоколі / і завів кота, шерсть якого була кольору помадки на еклері. / Він ходив на англійську, / в тренажерку та на сповіді, / він любив дивитись, як падає сніг та в тумані зникає вулиця...»* [13, с. 78].

Використано мінімум художніх засобів, кожне слово несе глибокий підтекст, є певна емоційна стриманість: *«і сказав: кіт, нам треба їхати з нами, як ранок / як життя / як хвороба / сталась холодна як крига війна / урок що зветься "Спокійне життя" закінчився»* [13, с. 78]. Як бачимо, перераховування цілком побутових речей і справ в житті цивільного чоловіка напередодні війни фіксує одномоментні рефлексії, котрі глибинно оприявнюють трагічну сутність війни, апокаліптичні передчуття. Тобто, з одного боку, на поверхні є екзистенція проживання мирного життя і рефренне повторення у другій частині як замовляння того спокою на початку розгортання трагедії, а з іншого, – смислова безодня, куди реципієнт нанизує свої відчуття початку війни, безмір монструозності, жаху, різноманітних фобій. Зрозуміло, що в такій поезії «ми наче б то, з одного боку, бачимо цілком зрозумілі слова, що описують зрозумілі речі, а з іншого, – розуміємо, що сказано щось зовсім інше. Є ще такий термін – ефект Магрітта: ви бачите не те, що бачите, – не вірте, шукайте інший сенс. Щось подібне було в українських неокласиків, потім у Стуса, Чубая» [5, с. 238].

От, скажімо, як у вірші Катерини Бабкіної «*І ще ця весна...*» прогнозовано повоевну завмерлість, жахливу мертвотність міста, проте для фіксації такого стану авторка обирає пейзажну замальовку: «*кривавий туман стелитиметься поміж темних дерев / і в зел, що в полях постануть буде чорне зерно. / Але ця весна все одно своє забере. / І ще ця весна – вона також віддасть все одно: / пролиється сяйвом цілющим вихорів золотих у кожні зболені груди, у кожне серце тісне. / І буде певне майбутнє, і буде небо ясне. / І ті всі, котрі залишаться, будуть жити за тих, хто не» [14]. Спостерігаємо явний символізм тексту вірша, зрозумілу семантику, про те, що з приходом весни прийде і бажане оновлення, розквіт життя. Але антитеза з кількох попередніх рядків оприявнює разючу трагедію війни, коли все одно буде і «кривавий туман», і «чорне зерно». Себто, повоевний світ навіть «по весні» буде страхітливим із вічною колективною травмою та архетипними знаками (земля, зерно) національної історії.*

Також треба відзначити, що в такій ліриці часто авторами використовується безпунктуаційна форма поезії, верлібровий вірш та особливий акцент відбувається на підтекстових площинах. Це своєрідні метамодерністські потоки свідомості, сповнені мікросюжетів, різноманітних алюзій та символів. Це акцентовано складна авторефлексивна поезія, що потребує ретельного дешифрування, заповнення смислових лакун, розгортання гіпертекстуальності.

Висновки. Отже, сучасна поезія про війну пов'язана зі сферою почуттів і сильних вражень. Вона трансформує постмодерні (ігрові, іронічні) аспекти у метамодерні цінності та пріоритети, змінюючи звичну картину світу. Принцип «айсберга» в сучасній українській поезії про війну є ефективним прийомом, оскільки дозволяє митцям передати приховані смисли та емоції, які неможливо висловити повністю словами. Застосування цього принципу у віршах про війну передається через образи людей, природи, описи подій, що мають глибокий підтекст та спонукають читача до співучасті в тлумаченні й переживанні. Сучасна метамодерна поезія, в якій застосовується «айсберговий» принцип, здатна збагатити сприйняття читачів, спонукати до роздумів і поглибленого розуміння теми війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Забужко О. Найдовша подорож . Київ : Комора, 2023. 168 с.
2. Жадан С. З одного боку, нам потрібні «Макдональдзи», а з іншого, – пам'ятники Леніну». URL : https://gazeta.ua/articles/people-and-things-journal/_z-odnogo-boku-nam-potribni-makdonaldzi-z-inshogo-pamyatniki-leninu/613092.
3. Площинська О. Теорія айсберга або як підтекст укріплює сюжет. URL : <https://tj.org.ua/teoriya-ajsberga-abo-yak-pidtekst-ukriplyuye-syuzhet/>.
4. Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям : роздуми про новий тип світосприйняття . *Українська мова та література*. 2021. № 7–8. С. 56–68. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728820>.
5. Семків Р. Пригоди української літератури (від романтизму до постмодернізму). Київ : Темпора, 2023. 688с.
6. Антологія літературно-критичної думки. Слово. Знак. Дискурс / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. 633 с.
7. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; перекл. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
8. Зборовська Н. Психологія і літературознавство. Київ : Академвидав, 2023. 390 с.
9. Сторі Дж. Теорія культури та масова культура. Харків : Акта, 2005. 316 с.
10. Тимків Н.М. Підтекст як особлива форма авторської позиції. *Викладання зарубіжної літератури: проблеми та досягнення. Султанівські читання* : Збірник статей / Відп. ред. В. Г. Матвіїшин. Івано-Франківськ, 2010 Випуск І. С. 121–123.
11. Пастух Т. Поезія в час війни. URL : <https://zbruc.eu/node/112014>.
12. Щоденники війни. Світові читання української літератури. URL : https://literaturfestival.com/wp-content/uploads/Textauswahl_Ukrainisch-2.pdf.
13. Кривцов. Вірші з бійниці. Київ : Наш Формат, 2023. 176 с.
14. Вірші про сучасну війну в Україні. До Дня поезії 2022. URL : <https://www.6262.com.ua/news/3354697/virsi-pro-sucasnu-vijnu-v-ukraini-do-dna-poezii-2022>.